

Disputatio de sententia D. Pauli ad Romanos septimo: Noui quod non habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. : ex qua Deo clementer aspirante et de viribus humanis in conversione hominis ad Deum & de eo etiam agetur: num peccatum originis sit accidens vel substantia.

<https://hdl.handle.net/1874/428357>

6

Disputatio

DE SENTENTIA D. PAULI AD

*Romanos septimo: Nōni quod non habitet in
me, hoc est, in carne mea bonum.*

EX QVA DEO CLEMENTER ASPIRANTE,

Et de viribus humanis in conuersione hominis ad Deum:
& de eo etiam agetur: Num peccatum originis
sit accidens, vel substantia.

PRAESIDE CLARIS-

SIMO VIRO THEODORICO SNEFFIO

Doctore & Professore Theologo, in Academia Tubingen-

si Respondente autem Reuerendo viro D. M. Paulo

Vveifs Professore Theologiæ in Academia

Regiomontana ordinario.

DISPUTABVNTVR HAEC THEMATA PV-

blicè die 5. Nouembris, hora septima, in auditorio

Theologorum.

T V B I N G A E,

Per Alexandrum Hoggium, Anno 1585.

Dispositio

DE BENTONIA...

...

...

...

...

PR ALFIDE CLARIS

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

D. APOSTOLVS PAVLVS AD ROMANOS SEPTIMO:

Noni quod non habites in me hoc est, in carne mea bonum.

Augustinus in eis libris, quos de S. Triade scripsit, eos, qui τὸ γυνῶλι σεαυτοῦ diligenter perpendant, & fug sint infirmitatis conscij, rectius facere dicit, quàm eos, qui rerum naturam & motus distantiasq; siderum metiuntur.

Aug: De Trini:
lib. 4 in prefatione.

2. Nam illos agnita sua miseria ad Seruatorem Dominum confugere, qui pignus est salutis nostræ: cum alia scientiæ nihil tale præstare possint.

3. Et sanè meditatio illa imbecillitatis nostræ, hoc seculo maximè necessaria est, cum hodiè multi humanis viribus & conatibus nimium tribuant: quæ opinio de gloria meriti Christi plurimum decerpit.

4. Contra non pauci in alium scopulum impingunt, affirmantes, homines post illam miseram cladem non modò originali iustitia, sed sua etiam priore substantia esse exutos.

5. Nam illud originale malum ita hominum naturæ infedisse, vt etiam in substantiam abierit.

6. Quare cum fanatici pernicioso errore in duo extrema impingant, nec τὸ γυνῶλι σεαυτοῦ teneant, corrigendæ ex sacris literis eorum opiniones sunt: ne cum detrimento salutis, imperitis obtrudantur: & ad interitum multorum serpent.

7. Rectissimè autem ista omnia corrigi γυνῶλι Apostolica illa videntur: cum Paulus Romanis scribens ingenuè fatetur: Noni, quod in me, hoc est, in carne mea non habet bonum.

Aug. lib 6. con:
1ul. cap. 11.

8. Quamuis autem Augustinus initio hæc de non renatis intellexerit, tamen errorem illum postea correxit, & Paulū de se renato loqui, affirmare non dubitauit.

9. Quod si Apostolus non dubitauit pronunc. are, tan-

ram imbecillitatem hærere in renatis, quid tribueret naturæ nondum instauratæ?

10. Principiò ergò in hac disputatione statuemus, vires humanas post primam illam cladem ita eneruatas esse, vt ad bonum elaborare, nisi emendatæ, & postea à Domini Spiritu adiutæ & suffultæ fuerint, non possint: ostensuri deindè, hallucinari eos, qui docent peccatû esse substantiam.

11. Et sanè si nulla alia in sacris hac de re essent testimonia, vel vnica hæc *γνώμη* à tanto Apostolo profecta, sufficere posse videretur.

12. Difertè enim dicit Apostolus: NOVISSE se, quod in carne sua non inhabitet bonum: de ea autem re, quam exploratam & cognitam habet Paulus, ambigere nullo modo debemus.

Eph. 2. 13. Idem Apostolus in eandem sententiã scribit Ephesijs: Nos natura filios esse iræ.

14. Et in Romanis duobus capitibus prolixè probat, tam gentes, quàm Hebræos esse peccatores.

Gen. 8. 15. Quid quod DEVS ipse tragicis verbis cogitationes cordis humani, ab ipso ortu deprauatas & contaminatas esse dicit: Sensus, inquit, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

Pro. 20. 16. Et Sapientissimus Rex, qui post homines natos vixit, negat, quenquam hominem de puritate cordis posse gloriari: Quis, inquit, potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?

17. Diuinis ergò & humanis testimonijs euicimus, humanam naturam malo originis miserè esse, veluti perniciosissimo veneno, infectam.

18. Etsi autem talia testimonia, loco demonstrationis omnibus esse debent; tamen res ipsa docet, hæc esse quàm verissima.

19. Nam Apostolus descripturus rationes libertatis illius nostræ, dicit, DEVM in nobis efficere, vt velimus & perficiamus pro bono animi proposito, certè viribus nostris

stris in ijs, quæ apud Deum laudem merentur & conatum & profectum omnem adimit: & eius rei in solidum autorem facit Dominum.

20. Nam si talis aliqua facultas à nobis proficisceretur, nos etiam socij his laudibus ascriberemur: nec soli DEO vniuersa tribuerentur: Sed videmus Apostolum omnia accepta ferre numini.

21. Ex his etiã constat, D. Paulū dicentem: Noui, quod in me, hoc est, in carne mea, non inhabitet bonū: per carnem non perturbatos duntaxat animorū motus (vt quidam opinari sunt) sed omnia, quæ à viribus nostris proficisci possunt, intelligere.

22. Nam quod vocabulo carnis non distinguat appetitum à ratione, sed à nouo homine veterem, ex ijs, quæ eodem loco habentur, manifestum est.

23. Sic enim paucis interpositis, sequitur; Delectat enim me lex DEI secundū internum hominem, sed video aliã legem in membris meis, rebellantem legi mētis mee.

24. Quanquam enim mentis facit mentionem, tamen ea vox, hoc loco non de intellectu, sed nouo homine intelligenda est: nam quem antea internum hominem, postea mentem vocat.

25. Notum autem, Apostolum per internum hominem intelligere eum, qui ex antiquitate reformatus est: Sic enim Corinthijs scribit: Quamuis externus noster homo corrumpitur: internus tamen renouatur in dies singulos: vbi certè renouandi verbum ostendit, internū hominem, de regenerato accipiendum esse.

26. Cum ergò Paulus dicat, in se, hoc est, ea parte, qua renouatus non sit, nihil esse boni, viribus omnibus humanis laudem ad conatum & profectū in probitate omnem adimit.

27. Sic etiam illud intelligendum est, cum dicit: Non, quod volo, hoc facio; sed, quod odi, hoc ago. Neq; enim voluntatem excusat, sed ostendit, veterem hominem nouo, qui persuadere bona conetur, aduersari & contraria afferre.

Disputatio de

28. Testatur etiam Augustinus, libertatem arbitrii esse facultatem rationis & voluntatis, qua bonum eligatur, gratia assistente, malum, ea desistente. Quæ definitio, si sobriè intelligatur, nobis non aduersatur, libertatem arbitrii esse facultatem rationis & voluntatis: nam eam non propriam rationi & voluntati, sed ascititiam adscribit. Gratia, inquit, assistente bonum eligitur.

29. Neq; etiam assistentia gratiæ talis est, vt ratio aut voluntas in societate vnâ cum gratia pariter veniant: tantum enim abest, vt ante emendationem voluntati diuinæ cooperentur, vt ei etiam è diametro repugnent.

30. Et vt hoc rectius cernatur, ostendemus sacrâ scripturam & rationi & voluntati omnem obsequij laudem ante regenerationem adimere: dicturi postea, quod & in progressu apud renatos ope diuina fulciendæ sint.

31. Quod si docuerimus, ambas illas facultates in studio pietatis & virtutis eneruatas esse, nõ modò constabit, eas sua natura diuinæ gratiæ non assistere, sed perspicuum erit, nihil eis in spiritalibus, libero arbitrio relinqui: sed Domino libertatem & regenerationem ascribendam esse.

32. Vulgatum quidem illud est, quod ratio deprecetur ad optima: sed videndum est, quantum hoc in Scriptura habeat pondus.

33. Ad Romanos tertio hæc verba habentur: Non est, qui INTELLIGAT, non est, qui EXQVIRAT DEVM. Non est TIMOR DEI coram oculis eorum. En cum intelligere, Deum exquirere & timere, ad mentem pertineant, expeditum est colligere, quantum intellectui tribuantur.

*Lib. I. de Natura
Deorum.*

34. Similiter 1. Cor. 1. Paulus scribit, quod homines per sapientiam Deum non intellexerint: & quàm prodigiôsæ fuerint Ethnicorum opiniones de DEO, in Cicerone de Natura Deorum habetur.

35. Et Simonides ille doctrinæ nomine celebris non erubuit fateri, quantò studiosius in indagazione quæstionis de DEO, sibi à Hierone proposita occuparetur, tantò perplexiorem fuisse.

36. Cum

viribus humanis. &c.

36. Cum ergò mens nostra ea in parte, qua maximè culta esse debebat, nihil luminis habeat, quam quæ sò laudem ei tribuemus?

37. Nouimus etiam, Apostolù inter fructù carnis commemorare cultum simulacrorum & hæreses: cum autem id omne à ratione deriuetur, excusari ea nequa quam poterit.

Gal. 5.

38. Præterea, quid euidentius contra vires humani intellectus dici potuit, quàm quòd Paulus habet in Epistola ad Corinthios: Animalis, inquit, homo non accipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia siquidem illi sunt, nec potest cognoscere, quod spiritualiter diiudicatur.

I. Cor. 2.

39. Nec minus clarum est, quod habet ad Ephesios, cum dicit: Ethnicos ambulare in vanitate mentis suæ, dū mentem habeant obtenebratā, ab alienati à vita Dei propter ignorantiam, quæ sit in illis & excæcationem cordis.

40. Et cum ibidem iubeat nos renouari spiritu mentis nostræ, ostendit, antiquitatem illam Adami etiam in mente conspici.

41. Augustinus in libro de bono perseuerantiæ cap. 8. citat verba Ambrosij, dicentis: Non in potestate nostra est cor nostrum, & nostræ cogitationes: quod omnis, qui humiliter & veraciter pius est, esse verissimum sentit.

42. Et scitum est, quod idem auctor habet in libris confessionum: Mirum esse, quod animus imperans, manum habeat obsequentem, & animus sibi ipsius imperans non obediat sibi.

43. Et hæc sanè ostendunt, nobilissimā nostri partem à sacra scriptura & patribus vituperari.

44. Sed nec voluntas quidem nostra effugere iustam reprehensionem potest.

45. D. n. Paulus disertè dicit, affectum carnis, inimicitiam esse aduersus Deum.

Rom. 8.

46. Idem Apostolus dixit: Deum ipsum VELLE in nobis efficere: ergò cum videamus voluntatem hominis diuinitus reparandam, dubium non est, eam de sua præstantia fuisse deiectam.

47. Quid

Disputatio de

Con: Pelag. &
Caelest. lib. 1. cap.
20.

47. Quid multis? Augustinus testis est, voluntatem esse authorem rerum malarum, bonarum autem minimè.

48. Sed obiecerit fortassis aliquis: Paulum ad Romanos septimo inter cœtera dicere, voluntatem sibi adesse. Item non se facere bonum, quod velit: quibus voluntatis libertatem & laudem asserere velle videatur.

49. Sed Paulus optimus sui est interpres: nam cum dicat, se secundum internum hominem delectari lege Dei, videmus illud velle, ad nouum hominem referendū esse.

50. Et sanè cum ratio, quæ ductrix & gubernatrix videtur esse voluntatis, vitiosa sit, quomodo voluntas erit perfecta, cum ipsa magistra accusetur?

De ciuit. lib II.
cap. 2.

51. Et disertè dicit Augustinus, mentem & voluntatem esse vitiosam.

52. Cum ergò & voluntas & ratio euersa & contaminata sint, rectè Paulus totum hominem carnem vocat, & disertè dicit, in se nihil reperiri boni.

53. Quando autem dicimus, rationem & voluntatem euersam, non volumus, potentias illas animæ omninò deletas esse, sed deprauationem vtriq; inhaerentem, intelligimus.

54. Deindè cum illis ereptam omnem libertatem affirmamus, non adimimus eis electionem in rebus externis, vt locomotiuam, & gubernationem tum Oeconomiam, tum politicam: nam in his scimus & iudicare, & eligere aliquid homines posse.

55. Et hætenus quidem demonstrauius, libertatis partes nullas in spiritualibus relinquere hominibus, cum & ratio & voluntas laborent.

56. Sed sunt & aliæ causæ, quibus confirmare possumus, post lapsum vires nobis ad omnem conatum bonum ereptas: ita vt in homine, quod Paulus dixit, NIHIL inhabitet boni. Eas paucis recensebimus, & præcipuè firmamenta è D. Paulo afferemus: & eius πρόμνη, quam propositam habemus, atq; alijs, quas alibi habet, & declarabimus & confirmabimus; visuri perpetuū & pulcherrimum

rinū consensum Apostolicę doctrine, de libertate arbitrij.

57. Principiò dubium non est, D. Paulum, cum de nouo & vetere homine loquitur, per veterem intellexisse eas hominis vires, quas post cladem illam mortalium corruptissimas habet: per nouum autem gratiam & regenerationem, quę beneficio Dei nobis contingit.

58. Deindè scimus, D. Paulum præcipere, hominem veterem illum deponendum, exuendum, crucifigendum, & abolendum esse.

Eph. 4.

Col. 3.

Rom. 6.

59. Quis autem non videt, Apostolum illis ipsis phrasibus damnare illum hominem: alioquin non præciperet, eum crucifigendum esse.

60. Nunquam autem repudiaret eum Paulus, nisi intelligeret vitiosum, contaminatum, & talem esse, qui Deo placere non possit.

61. Proinde certum est, vires humanas fractas & ita contaminatas esse, vt Deo non modò probari nõ possint, sed etiam ab eo damnentur.

62. Eas itaq; laudibus extollere nõ debemus, sed agnoscere miseriam nostram, & tristem illam ruinam rerum humanarum, quę lapsum illum miserimum insecuta est.

63. Habemus etiam hoc loco ingenuam Pauli confessionem, dicentis, Noui, quod in me, hoc est, in carne meã non inhabitet bonum. Et niiser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio?

Rom. 7.

64. Sed audiamus in primis Dominū Seruatorem, qui ostendit, quare homo *φυχικὸς* Deo non probetur. Quia, inquit, quod natum est ex carne, caro est.

Ioan. 3.

65. Videmus naturaliter simile procreare simile, cum autem homines natura sint caro aut carnales, tales etiam gignunt.

66. Et, vt dicimus, *κακὸν κόρακος κακὸν ὄον*, significaturi, ex improbis parentibus nasci plerunq; improbos: ita verissimè dixit Christus, ex carnalibus, hoc est, peccatoribus, non nisi peccatores procreari.

67. Cum autem illa fœditas naturalis Deo displiceat,

Disputatio de

non potest prima nostra natiuitas ei placere: sed est abominatio in conspectu ipsius.

68. Non potest lupus nisi lupum, leo leonem, vipera viperam procreare, ita cum homine nascitur illud malum ingenitum, imò verò venenum exitiale peccati in nobis omnibus hæret: vt testatur Apostolus ad Romanos 3. Venenum aspidum sub labijs eorum.

69. Constat etiam ex pœna, quæ hanc corruptionem nostram sequitur, hominis naturam deprauatissimã esse.

70. Nam iustissimus Deus non excluderet homines non regenitos, ab æterna salute, nisi deprauatio nostra illa naturalis, æternum supplicium mereretur. Dixit autem ipsa veritas: Nisi quis renatus &c.

71. Et cum noua natiuitas requiratur, certum est, priorem illam Deo displicuisse: & proindè vitiosam esse: nam bona Deo non displicent.

Gal. 5.

72. Est etiã in promptu causa, cur tantopere Deo nostra natiuitas improbetur: quia caro, teste Paulo (intelligit autem, vt supra probauimus omnes vires hominis) concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carne.

73. Quam pugnam Apostolus hoc capite scitè admodum depingit, & ostendit, hominem Christianũ, quasi geminam personam sustinere, & nõ renati, & noui hominis.

74. Et ad Romanos octauo Paulus concupiscentiam dicit, inimicitiam esse aduersus Deum.

Aug. in Psal. 75.
contra Pelagium,

75. Quem imitatus Augustinus, hanc luctam spiritus cum carne, esse bellum contra seipsum: & alibi ciuile bellum, vocat.

76. Quemadmodum autem magistratus hominibus factiosis iurè irascuntur, ita & Deus creaturas, quæ se ipsius maiestati opponunt, & ceu *υπερομαχίαν* exercent, & damnat, & æternis cruciatibus eis puniturus.

77. Cuius seueritatis primam exemplum ostendit in Diabolis, qui & de gradu suo, & cœlis præcipitati sunt: quia se creatori opposuerunt.

78. Ex eo certa consequentia extruitur, eos, qui spiritu Domini

Domini renouati non sint, Deum & iratum & ultorem esse habituros.

79. Iam & hoc consideremus, quod fatentur omnes, imaginem Dei, quæ in mentibus humanis corruscabat, deleram esse.

80. Nam cum Adam à Deo defecisset, cepimus gestare imaginem terreni, sicut nunc Dei clementia gestamus imaginem cælestis.

1: Cor. 15.

81. Exiit ergò Diabolus hominem ea pulchritudine, quam primi nostri parentes habebant, & larua sua deformi illa homines & induit & fœdauit: vt comparere in conspectu Dei non audeant.

82. Hanc tetram faciem pingit Apostolus, secutus Dauidem Rom. 3. Non est iustus, ne vnus quidem &c.

83. Nam si vel Apelles voluisset truculentam bestiam aut Draconem formidabilem pingere, quomodo illustrioribus lineamentis & coloribus effingere potuisset, quàm quibus Paulus vsus etiam.

84. Quis nam vnquam vidit beluam, cui pro rictu esset sepulchrum, quæ sub lingua aleret aspides? tales autem, si Apostolo credimus, sunt homines, qui nondum renati sunt Christo.

85. Egregiam verò laudem quis comparauerit hominibus, si hanc ab Apostolopiçturâ mutuari voluerit: quæ aliàs in pingendis diabolis vtuntur pìctores & artifices.

86. Sed fortassis manebit aliqua laus ingenijs nostris, si subacta fuerint. Et sanè ager cordium nostrorum tum fœcundus esse incipit, cum cælestis ille agricola in eo elaborarit: natura autem sua (de quo in hac disputatiõe agitur) lapideus est. Nam Ezechiel cor nostrum lapideum esse dicit, beneficio autem Dei fieri carneum.

87. Itaq; in agris incultis diligens & laboriosus colonus inuenit fœcunditatem: si eos extrahendis aratris, occando, pastinando exercuerit. In corde autem humano Dominus præter sterilitatem nihil inuenit,

Ezech. II. 36.

nisi agrum ad suam illam cœlestem agricolationem totū reformauerit, videlicet, vt è lapidibus carnem faciat.

88. His & hoc adijciamus, cum homines celebrandis Domini laudibus nati sint, teste autem Apostolo, os eorum execratione plenum sit, an non merentur, vt infra omnes creaturas abijciantur?

89. Nam reliquæ creature, inanimæ etiã illæ, ad celebrandas Domini laudes silentes facundę sunt: solus homo ab officio discedit, & pro laude Domini vituperiū, pro celebratione, blasphemiam affert.

Rom. 3:

90. Quid multis? Nihil homini tā familiare est, quàm omni iustitia esse vacuum, & destitui gloria Dei: nec vllus se, numero illorum exemerit: quia Paulum illum ter maximum habemus confitentem, qui in se, hoc est, in carne sua nihil esse boni affirmat.

Rom. 7.

91. Nec miserię nostrę testem maiorem afferre possumus, quàm Christum Ihesum, qui dicit, hanc esse condemnationem mundi, quod lux venerit in mundum, homines autem dilexissē magis tenebras, quàm lucem.

92. Nam vt noctuę lucem fugiunt, recessum autem & noctem amant: Sic mens humana densissimis tenebris inuoluta, & Christum Solem iustitię & faculā verbi Dei aspernatur: quod persecutiōnes Christi, Apostolorum & primitiã Ecclesię testantur.

93. Videmus etiã, statim post homines natos, doctissimos ferè quosq; se veritati cœlestis doctrine omni conatu opposuissē: adeò ipsis tenebræ & errores placebant.

94. Sed quomodo tandem in viribus nostris laudem obsequij inueniemus: cum Iob dicat: Nos pro mille ne vnum quidem posse Domino respondere.

95. Ea verò demum summa est amentia, quod oblata remedia, nisi à Domini spiritu reformemur, aspernari solemus: nam pleriq; commonefactiones, adhortationes, increpationes, quę ex Dei verbo adhibentur, oderunt.

96. Nescio autem, num hoc quisquā elegantius quàm

Theologus; in suo Apologetico expresserit: cum inquit: *Εσμεν ἀνδραγατοὶ καὶ ἰαυνοῦντες, καὶ κατὰ τῆς ὑγιᾶς ἡμῶν ἐπισημονεῖσθα.* Sumus; inquit fortes contra nos, & contra fanitatem nostram sapientes.

97. Hæc omnia cum animaduerneret Augustinus, non dubitavit arbitrium seruum dicere: atque libertas in seruitute cernitur? Næc minus scitè noster Lutherus, qui scripsit, Liberum arbitrium esse titulum sine re.

Contra Iulian. lib. 2. col. 978. De seruo arbitrio.

98. Deniq; cum in perfectis hominibus, quos Domini Spiritus reformauit, multum desideretur, quid sentendum est de ijs, qui gradum non fecerunt?

99. His ergo rationibus, quas attulimus, id, quod in controuersia est, ostendimus, in homine nõ renato, quò ad spiritualia, nihil inueniri, quod laudem mereatur, sed & mentem & voluntatem captiuas esse peccati: inimicas DEI, repugnantes Spiritui Sancto.

100. Sed nunc paucis etiã considerandum est, quid in ipsa conuersione possint vires humane.

101. Audiamus autem hac in parte Seruatorem Dominum dicentem: Si Filius vos liberauerit, verè liberi eritis: cum autem filius Dei nos in veram libertatem asserat, non est, quod nobis aliquid arrogemus.

102. Nam cum nihil in nobis inhabitet boni, & præterea etiam caro repugnet spiritui, ne ad conatum quidem bonum nobis aliquid relinquitur. Sine me, inquit Christus, nihil potestis facere.

Ioan. 15.

103. Et cum Dominus in Ezechiele polliceatur, datum se populo suo pro corde lapideo, cor carneũ, vtrumq; ostendit, homines natura sua ineptos, eam autem duritiem cordis nostri, solò Dei auxilio emolliiri & emendari.

Ezech. 11.

104. Nec cum his pugnant, quæ habentur eiusdem Prophetæ capite 18. Facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Ad quod malumus verbis Augustini quam nostris respondere. Quare inquit iubet si ipse daturus est? Quare dat, si homo facturus est? nisi quia dat, quod iubet, & adiunat, vt faciat, cui iubet?

Aug. gra. & lib. arb. cap. 15.

Disputatio de

105. Et Christus Scruator hanc regenerationem ascribit Spiritui Sancto.

Ioan. 3.

106. Quod autem solo beneficio numinis, illa animorum nostrorum deformitas emendetur, scriptura disertè docet, cum renatos vocat nouas creaturas. Ostendit enim creatorem in nobis gignere hos nouos motus: ergò creatura in his sibi nihil ascribat.

2. Cor. 5.

Gal. 6.

Eph. 5. 2.

107. Et disertè dicit Apostolus. Ipsius sumus opus, **CONDITI** in Christo Ihesu ad bona opera, quæ **PRAEPARAVIT DEVS**, vt in eis ambulemus: nam vt sæpè ex Paulo repetiuimus, nihil habemus domestici, quod ad nostras laudes auocemus: nihil enim in nobis inhabitat boni.

phil. 2.

108. Clarius etiam est, quod habet in Philippensibus: Deus est, qui agit in vobis, vt velitis: ergò reformatio voluntatis Deo ascribitur.

109. Sed non sola initia, sed profectus etiã Deo ascribantur: nam Paulus addit, quod Deus efficiat in nobis, vt perficiamus.

110. Hoc autem ita intelligimus, Deum, vt velimus sine nobis operari, cum autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperari: & vt clarius etiã ex antiquitate repetamus: Nos volumus, sed Deus operatur in nobis & velle: nos operamur, sed Deus in nobis operatur & operari.

*Aug. ad Bonifa:
lib. 2. cap. 10.*

111. Inprimis autem illud Augustini scitum est: Sic, inquit, Dei gratia cogitetur, vt ab initio bonæ mutationis suæ, vsq; in finem consumationis, qui gloriatur, in Domino gloriatur. Quia sicut nemo potest bonum inchoare sine Domino: sic nemo perficere sine Domino.

*Ibidem repetitum
cap. 9.*

112. Statuamus ergò cum Cypriano: Neminem suis viribus fortem, sed Dei indulgentia tutum esse.

113. Et cum de cooperatione loquimur, voluntatem, quæ à Domini Spiritu emendata est, intelligimus: nam
qua

viribus humanis &c.

qua non est renata, Spiritui Domini aduersatur, quod Paulus habet in eo capite, de quo agimus.

114. Videmus ergo, quàm nihil in his nostrum sit: Sed Deum in solidum autorem & initiorum bonorum & profectus constituendum esse.

115. Neq; tamen, dum hæc statuimus, hoc volumus, Deum cum homine, vt cum stipite & lapide agere.

116. Nam voluntati & velle & consentire tribuimus: etenim voluntas coacta, ne voluntas quidem est: emendata autem consentit voluntati Dei ad conatus honestos: proinde id soli diuinae gratiæ tribuendū est. Voluntas enim humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem.

117. Et quamuis Dominus in regeneratione hominis verbo suo vtatur: tamen nisi in cordibus nostris Domini Spiritu accensum fuerit, sine emolumento nobis proponetur: itaq; inter instrumenta collocamus.

118. Nec tamen verbum negligendum esse dicimus, cum Paulus dicat: Euangelium esse potentiam Dei ad salutem omniconfidenti: item, Fidem esse e auditu: Et veteres admodum appositè dixerunt: Verbū esse vehiculum Spiritus Sancti.

119. Satis ergo, vt existimo ostendimus, ad recuperandam & conseruandam libertatem illam spiritualem, nihil nostrum esse: & in hac, quam tractamus, *γνώμῃ*, Paulum sibi & alijs hominibus rectè gloriationem omnem adimere, cum dicit: Nouisse se, quod in nobis nihil inhabitet boni.

120. Cum hac autē Paulina asseueratione, pugnat dogma Pelagij, quod nimium tribuit viribus humanis.

121. Nam ponebat ille tria in homine, posse, velle, esse, quorū primū soli Deo, reliqua duo homini tribuebat.

122. Hoc tali exemplo monstrabat. Quod possumus videre oculis, nostrum non est: quod verò benè aut malè videmus, hoc nostrum est. Ita quod possumus omne bonū
facere,

Aug. contra Pelag. & celest. lib. I. cap. 2.

facere, dicere, cogitare, illius est, qui hoc posse donauit: quia hoc posse adiuuat. Quod verò benè vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est, quia hæc omnia uertere in malum etiam possumus.

123. Addebat etiam, hoc ipsum posse adiuuari Dei gratia: hoc est, lege & doctrina Dei, monstrante, quid rectum sit.

124. Nemo non videt, hæc è diametro cum Diuo Paulo pugnare, qui affirmat, nihil in se inhabitare boni.

125. Aduersantur etiã ei corruptelę Pontificię, quę libertatem humanorum animorum, nimijs laudibus extolunt.

126. Plausibile argumentum & Pelagio & assertoribus liberi arbitrij videtur, Deum nunquam præcepturũ impossibilia: cum autem mandata dederit, existimant, arbitrium liberum esse.

Aug: ad Valen:
de libero a: bi:
cap. 16. Et de nat:
2u: & gratia
cap. 43.

127. His respondet Augustinus de libertate arbitrij, ad Valentinum scribens: Magnum, inquit, Pelagiani se scire putant, quando dicunt: non inhæret Deus, quod sciret, non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideò iubet aliqua, quę non possumus, vt nouerimus, quid ab illo petere debeamus. Ipsa enim est fides, quę orando imperat, quod lex imperat.

128. Deindè cum Dominus apud primos homines libertatem animorum, veluti præclarum depositum reposuerit, iure optimo id à nobis repetit: Sicut is, qui mutuan pecuniam aut depositum ab oberato homine, quem scit bonis omnibus exutum, reposcit.

129. Nec magis firmum est, quod ex promissionibus diuinis probare conantur, vires nostras ad obsequiũ paratas esse, quia à Domino præmia proponantur: quę nulli ipse polliceretur, si nosset, nos ad ea consequenda elaborare non posse.

130. Nam toti legi promissiones plurimę annectuntur, cuius tamen complementa Apostolus in nostris viribus esse negat.

viribus humanis &c.

131. Nec falsis laudibus ornanda est voluntas nostra, quod naturaliter appetat bonū. Nam, vt veteres loquuntur, non virtutis, Sed conditionis bonum affectat.

132. Nec necessitatem à naturæ deprauatione profectam allegemus: sed sciamus, nos natura quidem, sed non inuitos tales esse.

133. Quod præclare à gentilibus gesta, ad probandam libertatem humani arbitrij afferuntur, nihil habent momenti.

134. Distinguendum enim est inter dona, quæ gentibus sunt tributa, & peccata, quibus abusi sunt donis Dei.

135. Nam testibus summis viris, quicquid boni fit ab homine, & nō propter hoc fit, propter quod fieri debere, vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est.

136. Quis autem non videt, homines Ethnicos multa vel gloriæ stimulis concitados, vel vtilitate & emolumentis motos fecisse, in quibus ceu simulachra quædam virtutum conspicerentur, quæ tamen omnia coram Deo hypocritica fuerunt.

137. Et sanè cum ipsi faterentur, virtutem propter seipsam expetendam esse: tamè magni etiam viri non erubuerunt dicere, trahi omnes laudis studio, & optimū quenq; gloria duci, & vix inueniri, qui laboribus susceptis, periculisq; aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriā.

138. Cui & hoc est adijciendum, quod gloriā dei optat: Max: quæ vna & sola consideranda in omnibus actionibus est, non respexerunt. Neq; enim colere, quem non agnouerunt poterant.

139. Præterea negari non potest, gentes fide caruisse: cum autem Paulus testetur, quæcunq; ex fide non sint, esse peccata: videmus, quam laudem virtutes ethnici in sacris literis obtineant.

140. Certum etiam est, eos caruisse Spiritu Sancto, Ergo opera eorum ad sanctificationem non profuerunt: nam extra Domini Spiritum non est sanctificatio.

Disputatio de

141. Sapè ab Augustino repetitur illa *γῶμιν* Seruatoris, ex arbore mala non posse expectari bonos fructus: itaq; à non renatis verè bona opera proficisci non posse: quia sint malæ & putidæ arbores.

142. Deniq; vt ad initia reuertamur, si in homine nihil est boni, vt Apostolus testatur, quomodo è mala illa scaturigine derivabuntur salutare? riui?

SECUNDA PARS DISPUTATIONIS.

143. Hactenus è sententia illa Pauli, & alijs Scripturæ locis ostensum est, vires humanas ad regenerationem, nihil posse adferre adiumenti: itaq; eas falsis encomijs non esse exornandas.

144. Contra autem ex eodem loco Paulino ostendimus, hallucinari eos, qui post illam cladem mortalium non modò ornamenta, quæ in primis hominibus corruscabant, videlicet Dei imaginem, sed ipsam etiam hominis Substantiam amissam, & in peccatum conuersam esse.

145. Aduersus hunc perniciosum errorem, vel solum verbum *INHABITANDI*, quo in hoc septimo capite Paulus ter vsus est, sufficere poterat.

146. Vt enim domus & is, qui eam inhabitat, diuersa sunt: ita peccatum & substantia, cui inhaeret, diuersa sint, oportet.

147. Cum Substantia ipsa per se sit, accidentia autem substantijs inhaereant, certum est, peccatum esse accidens, & Paulus in hoc capite aliquoties testatur, quod peccatum homini adhaereat.

148. Non (inquit) inhabitat in me bonum. Item, video aliam legem in membris meis. Rursum: Captiuum me reddit legi peccati, quæ est IN membris meis. Et Romanis scribens hortatur: Ne regnet peccatum in mortali ipsorum corpore, Dicit etiam, sibi malum adiunctum. Ex his testimonijs manifestum est peccatum homini inhaerere, & proinde non substantiam, sed accidens dici debere.

149. In eandem sententiã multa habentur in patribus, *Aug. lib: de Nat. Augustini hæc sunt verba: Peccata, à quibus dicit Euan- & gra: cap. 28e.*
gelium saluum faciendum populum Christi, SVBSTAN-
TIAE NON SVNT.

150. Idem author scribit, Libidinem non esse naturale bonum in hominibus, sed per peccatum primorũ paren-
tum ACCIDENS MALVM ET PVDENDVM.

151. Et rursus non tam breuiter quam scitè & eleganter dixit, peccata Inopiam habere non substantiam.

In Psal. 123.

152. Cum Augustino facit Basilius, qui in Homelia, vbi agit, quod Deus non sit causa peccati, disertè inter substan-
tias & priuationem distinguit. Non, inquit, subsistit ve-
lut animal INIQUITAS, neq; ipsius essentiam enhy-
postaton statuere possumus. Nam MALVM PRIVA-
TIO BONI EST. oculus creatus est: cæcitas ex oculo-
rum perditione prouenit.

153. Lutherus, à quo multa conantur mutuari Flacia-
ni, apertè dicit, malum originis hæere in nobis. Vocat
etiam malum originis profundum venenum IN ANI-
MA ET CORPORE.

*In Gene. 42.
Gene. 2.*

154. Nolumus eiusmodi percensendis esse prolixio-
res: cum talium ~~opacior~~ exempla, passim sint obuia in
scriptis Lutheri.

155. Quis ergò non dixerit, pulcherrimũ hac in parte
consensum esse Apostolorum, patrum, & eorum, qui no-
stro Seculo docuerunt. Et nos eam ob causam in hoc ne-
gocio testimonia illorum cum scriptura coniunximus, vt
his refutarentur ij, qui ex illorum scriptis tegumenta suis
corruptelis quærunt.

156. Nam si nemo negauerit, præclarum esse, sequi ve-
stigia Dei ipsius, in his etiam pulcherrima illa *ἀσυνία* a-
rærorum scriptorum sequenda erit: sic enim à veritate non
aberrabimus: cum veritatem ipsam ceu indiuiduam co-
mitem habuerim, quæ clara nos voce præcedens cohor-
tatur, ne à semel suscepto itinere, ad commenta humana
deslectamus.

Disputatio de

157. Sed hoc nos in primis moueat, quàm in tetra & periculosa præcipitia tales homines nos sint adacturi, si eorum deuia itinera persequamur.

158. Etenim si peccatum originis abijt in substantiam, fatebimur, Deum autorem esse peccati, quo nihil magis blasphemum excogitari posset.

159. Contra cum necesse sit, nos edoctos sacris dicere, Diabolum esse causam mali originalis & peccatorum omnium, eundem creatorem alteri substantiæ humanæ, cum hæreticis statuemus.

160. Hoc præcipitium excipiet aliud horribilius: nam si hoc dederimus, confitebimur. λόγον è Maria virgine carnem non assumfisse, sed creasse nouam carnis ὁσίαν, quod hæreticum est.

161. Oportuit enim Seruatorem Dominum ab omni labe abesse, qui nos cõtaminatos ab omni labe vellet purgare: præsertim cum propheta prædixerint, in ore ipsius non futurum esse dolum.

Lnc. 1.

162. Et cum à Spiritu Sancto conceptus fuerit, sanctum esse omni ex parte, vt Angelus prædixerat, ne cesserit. Quod si ergò sanctam carnem etiam secundum substantiam in vtero virginis nõ inuenit, noua creatiõe opus fuit.

163. Hoc si statuerimus, & illud sequetur, Christum nõ assumfisse semen Abrahæ: non benedici in semine huius Patriarchæ omnes gentes: Christum non esse fratrem nostrum: non mediatorem: quæ omnia ita sunt tetra, vt optimi cuiusq; animus ab ijs abhorreat & refugiat.

164. Nam his concessis, euertentur omnia fundamenta fidei & redemptionis nostræ.

165. Testatu hoc Irenæus lib. 5. de carne Christi: Si altera in substantiam carnis Domino affingit, non iam constabit illi reconciliationis sermo: reconciliatur non illud, quod fuit aliquando inimicitia. Si autem ex altera substantia carnem attulit Domino, iam non illud reconciliatum est Deo, quod per transgressionem factum fuerat inimicum.

166. Nec

166. Nec est quisquam tam absurdus, quidicat, Christum pro ipso peccato originali vt substantia passum, cum nostra fides habeat, eum hominum causa tantos cruciatus subiisse.

167. Quibus & hoc addendū est, nos in resurrectione aut retenturos peccatum originis, aut amissuros esse. Si hac carne morti obnoxia exuemur, separabitur peccatū, & propterea concedendum, peccatum esse accidens. Si retinuerimus peccatum, quia substantia est, aternam vitam non sumus habituri: nam caro & sanguis regnū Dei, non videbit. Eo autem loco caro & sanguis pro peccato accipitur, vt notum est.

Rom. 8.

168. Sed habent illi homines sui erroris prætextū, imiginem Dei substantiam hominis fuisse: qua amissa, de substantia fuisse actum. Verū illud ipsum, quod iacturam eius fecimus, & in vita illa beata beneficio Christi eam recuperaturi sumus, offendit, illud ornamentum esse separabile & proindē accidens.

169. Nec bona est connexio, cor & carnem esse substantias, ergo peccatum quod illa ambo corruperit, esse substantiam: aliās in hæresin Patricianorum incidemus, qui dicebant, carnem non à Deo, sed Diabolo conditam, & sibi inferebant manus, vt se liberarent à carne.

Aug. de Hæresibus ad, quod vult Deum cap. 63.

170. Nam cum illi ipsam substantiam hominis, quā est, corruptā opinarentur, absurda illa extruebant, aliud esse principium carnis creatæ, quā animæ: & contra Domini voluntatem exuere se hoc corpore, antequam euocabantur, conabantur.

171. Cum autem vel mediocriter docti intelligant, eos hallucinatos, quod, quando dicitur, carnem esse corruptam, Synechdochen non obseruârint, nos etiam ab eiusmodi corruptelis abstinemus: & simpliciter enunciata, à figuratis distinguamus.

172. Scimus enim vocabulum corruptionis *ἵπάρυον* esse, & aliquandō ipsius substantiæ abolitionem, al. quatidō vitium in substantia significare.

Disputatio de

173. Non ergò rectè concluditur, carnem corruptam, & idci. cò eiu *scilicet* & definitiõem sublatã: Sed sceditatem in carne intelligimus, quæ existente etiã illa, inesse potest.

174. Nec concedendum est, vt abutantur adiectiuo totus: nam cum dicimus, totum hominem corruptum esse, intelligimus totam substantiam hominis infectam, sed non sublatam esse.

175. Multùm se iuuari putant vocabulo NATVRAE. Nam cum hominis natura corrupta dicitur, existimant, & substantiam eius perijisse: nec considerant Naturã vocabulum æquiuocum esse: & sæpè pro rei alicuius proprietate aut accidente vsurpari: quæ salua substantia, vel mente, vel reuera etiam separari potest.

176. Naturam belluarum esse feritatem dicimus, cum tamen mens inter leonem & eius immanitatem distinguat: & historiæ testentur, hominum industria elephantos, leones & alias belluas cicuratas.

Aug. con: Epi:
Fundd:

177. Contra antiquitas testatur, omnem naturam, in quantum natura sit, bonam esse. Item omne malum in bono hære.

178. Ex his non modò hoc conficitur, omnem substantiam bonam esse, sed mala inesse: & propterea peccatum etiam originis, accidens rectè dici posse.

179. Quemadmodum vocabulis, ita etiam autoritate Lutheri abutantur: nam cù eloquentissimus vir, quando de peccato originis loquitur, grandibus & figuratis, verbis vtitur, ipsi ea perperam *κατὰ τὸ ἑρπύρον* intelligunt.

Tom. 6. vult:
Ger: fol. 517.
Contra lib. arbitrii.

180. Verbi gratia, cum Lutherus hominem dicit esse IPSVM peccatum, intelligunt, peccatum transijisse in substantiam, cum tamẽ Lutherus eiusmodi loquendi modos nunc auxesin, nunc tapynosin, nunc epitasin vocet. Possemus dicere metonymiam aut emphasin.

181. Huic affine est, quod ex eodem authore non appositè ad suum institutum accomodant: cum dicunt, Lutherum peccatum vocare peccatum essentiale, vt ex eo colligant, eum statuisse, peccatũ originis esse substantiam aut essentiam.

182. Et

viribus humanis &c.

182. Et sanè mirum est, eos hoc verbum ad eum modū contorquere, cum Lutherus optimus sui sit interpres: sic enim scribit. Ideo dixi essenziale, quia per natiuitatem Tom. I. De triplici iust. contrahimus, & manet semper: nec aliquandò transfit vt actuale.

183. Sed nescio, num de his luculentius scripserit, quā in Genesin. cap. 21. Moses, inquit, discreuit peccatum impudicitiae ab ipso Dei opere: quia saepè inculcat & repetit, In cap. 21. Ge: To: 10. v. vlt. Saram concepisse & peperisse, quemadmodum Dominus locutus fuerat: & quidē in ea aetate, qua feruor impudicitiae cessat: sic ergò, inquit, & nos defecto, quos attulit peccatum originis, à creaturis & operibus Dei, secernamus.

184. Sunt etiam alia multa, quae illi afferunt, ea breuitatis causa, cum aliàs disputatio praeter opinionem excreuerit, praetermittimus.

185. Sic ergò ex gnome illa, vbi Apostolus dicit, sciò, quod in me, hoc est, carne mea, nò inhabitet bonū, ostendimus, non esse nimiū tribuendū humanis viribus: quarum *ἀδυναμία* ostendit, cum negat, in se quicquā esse boni.

186. Contra autem cum peccato originali tribuatur à Paulo inhabitatio: & quod adiunctum sit &c, videmus, nò esse nimium detrahendum homini, vt etiam substantiam auferamus, sed tenendum, quod vitium illud originis in substantia humana hæreat, & penitus infixum sit.

187. In hac ergò humanarum viriū corruptione, quæ tanta est, vt in spiritualibus ne ad conatū quidem bonum elaborare possimus, opus nobis est numinis clementia, & beneficijs seruatoris Domini qui vt peccata nostra expiauit, sic nobis Spiritū sanctū impetrauit: qui nos reformat in melius: facitq; nouos homines. Quæ tamen reformatio in hac vita non absoluitur (habemus enim duntaxat primitias Spiritus) sed tandem in illo beato & sempiterno aëo perficietur. Quod largiatur nobis Iesus Christus *μείζων καὶ αἰώνιος* noster. Cui sit laus honor & gloria in omnem aeternitatem Amen.

